

Korruptsiooni vältimine ja huvide konflikt riigihangetes

09.04.2019

**Tanel Kalmet
Justiitsministeerium
karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja**

Korruptsioon, korruptsioonikuriteod ja huvide konflikt

Korruptsioonivastane seadus ei defineeri
korruptsiooni (ega huvide konflikti).

(avaliku)

võimu

ärakasutamine/kuritarvitamine

(enda või muu isiku heaks)

Korruptsioonivastase seadus korruptsiooni vältimisel

Eesmärk on maandada riski, et jõutakse korruptsioonikuritegudeni (avalikus sektoris).

- Tegelik huvide konflikt

- Võimalik huvide konflikt

- Näiv huvide konflikt

- Korruptiivne tulu
- Ametiseisundi korruptiivne kasutamine
- Vahendi korruptiivne kasutamine
- Siseteabe korruptiivne kasutamine
- Mõju korruptiivne kasutamine
- Keelatud kõrvaltegevus
- Keelatud otsused ja toimingud (sh seotud isik)

- Keeld
- Taandamiskohustus
- Läbipaistvus:
- Huvide avaldamine
- Teatamiskohustus

Huvide konflikt riigihankeseaduses

RHS § 3 p 4: hankija väldib konkurentsi kahjustavat huvide konflikti.

§ 4 p 8: huvide konflikt on olukord, kus hankija või tema nimel tegutseva isiku töötajal, ametnikul, juhatuse liikmel või muul pädeval esindajal, kes on kaasatud riigihanke ettevalmistamisse või korraldamisse või kes võib muul moel mõjutada selle riigihanke tulemust, on otseselt või kaudselt finantsalaseid, majanduslikke või muid isiklike huvisid, mida võib käsitada tema erapooletust ja sõltumatust kahjustavatena.

§ 94 lg 4 p 6: hankija võib kõrvaldada hankemenetlusest pakkuja või taotleja [...] kui huvide konflikti ei ole muude vahenditega võimalik vältida.

Hankija muud kohustused

§ 9 lg 4 p 6: Hankekorras sätestatakse muu hulgas [...] meetmed huvide konflikti ennetamiseks, tuvastamiseks ja kõrvaldamiseks riigihankel, kui need meetmed ei ole kindlaks määratud muus organisatsioonisisises töökorraldust käsitlevas dokumendis.

§ 9 lg 5: Hankija, kellel puudub hankekorra kehtestamise kohustus, määrab kindlaks meetmed huvide konflikti ennetamiseks, tuvastamiseks ja kõrvaldamiseks oma organisatsioonisisises töökorraldust käsitlevas dokumendis või hankekorra kehtestamisel hankekorras [ja avalikustab need].

§ 84 lg 1 p 10: Hankija koostab ja esitab kirjalikult Rahandusministeeriumi kaudu [...] tuvastatud huvide konfliktid ja nende kõrvaldamiseks kasutusele võetud meetmed.

Ametiisik

KVS § 2: füüsiline isik, kellel on avaliku ülesande täitmiseks ametiseisund

sõltumata sellest, kas ta täidab talle pandud ülesandeid alaliselt või ajutiselt, tasu eest või tasuta, teenistuses olles või vabakutselisena või lepingu, nimetamise või valimise alusel.

Riigikohus: Isikule karistusõiguslikus mõttes ametiseisundi omistamine lähtub nii isiku ametikohast ja -juhendist kui ka tema tegelikust rollist otsuste kujundamisel ja vastuvõtmisel ametiasutuses. (3-1-1-95-12)

Lühidalt - ametikohustusega otsustada või toimida kaasneb risk, et korruptiivsed kaalutlused mõjutavad otsustamist või toimimist.

Ametiisiku tunnused

Avalik ülesanne	Pädevus
<ul style="list-style-type: none">● avalik võim;● muu seadusega või seaduse alusel pandud ülesanne;● ülesanne, mille avalik iseloom on tuletatav tõlgendamise teel.	<ul style="list-style-type: none">● õigus midagi otsustada või kuidagi toimida (sh osaleda selle õiguse teostamisel);● otsuse või teo mõju muule isikule;● vabadus otsustada või toimida.

Ametiisiku üldised kohustused

Ametiisikul on keelatud:

- korruptiivse tulu nõudmine, vahendamine ja saamine;
- ametiseisundi, avaliku vahendi, mõju ja siseteabe korruptiivne kasutamine;
- varjata talle teada olevat korruptsioonijuhtumit.

Ametiisik peab seaduses sätestatud juhul ja tingimustel:

- pidama kinni tegevus- ja toimingupiirangutest;
- avaldama oma huvid huvide deklaratsioonis.

Kuritarvitused

Ametiseisundi korruptiivne kasutamine on enda või kolmanda isiku huvides ametiisiku pädevuses oleva otsuse või toimingu tegemine, selles osalemine või selle sisuline suunamine,

Avaliku vahendi (avaliku ülesande täitmiseks mõeldud materiaalne või muu ressurss) korruptiivne kasutamine on avaliku ülesande täitmiseks mõeldud materiaalse või muu ressursi kasutamine ametiisiku enda või kolmanda isiku huvides,

Mõju korruptiivne kasutamine on ametiisiku tegeliku või eeldatava mõju kasutamine eesmärgiga saavutada teise isiku poolt teo toimepanemist või toime panemata jätmist ametiisiku enda või kolmanda isiku huvides,

Siseteabe korruptiivne kasutamine on ametiisikule avaliku võimu teostamisel teatavaks saanud avalikustamata teabe, mis mõjutab või võib tõenäoliselt oluliselt mõjutada kolmanda isiku õigusi või kohustusi, kasutamine ametiisiku enda või kolmanda isiku huvides,

... ametiisiku poolt ametikohustust rikkudes, kui see toob kaasa avaliku huvi seisukohast ebavõrdse või põhjendamatu eelise ametiisikule või kolmandale isikule.

Toimingupiirangud

KVS § 11 lg 1: ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui esineb vähemalt üks järgnevatest asjaoludest:

- otsus või toiming tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes;
- ametiisik on teadlik tema enda või temaga seotud isiku majanduslikust või muust huvist, mis võib mõjutada toimingut või otsust;
- ametiisik on teadlik korruptsiooniohust.

Seotud isik

- abikaasa, vanavanem, ametiisiku või tema abikaasa vanem ning ametiisiku vanema alaneja sugulane, sealhulgas ametiisiku laps ja lapselaps. Vanemaks loetakse ka lapsendaja, vanema abikaasa ja kasuvanem ning alanejaks sugulaseks ka lapsendatu ja abikaasa laps.
- juriidiline isik, milles vähemalt 1/10 osalusest või osaluse omandamise õigusest kuulub ametiisikule endale **või temaga seotud isikule**;
- juriidiline isik, mille juhtimis- või kontrollorgani liige tulumaksuseaduse tähenduses on **väljaspool ametikohustusi** ametiisik ise või lõike punktis 1 või 4 nimetatud isik;
- isik, keda seob ametiisikuga ühine majapidamine;
- isik, kelle seisund või tegevus ametiisikut väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab või keda ametiisiku seisund või tegevus väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab;
- isik, kes väljaspool ametiseisundit allub ametiisiku korraldustele või tegutseb ametiisiku huvides või arvel.

Toimingupiirang

- Sel juhul on ametiisikul ka keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel (alla delegeerimine).
- Ametiisik peab nimetatud asjaolust viivitamata teavitama oma vahetut juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingu või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule (üles delegeerimine).
- Kui toimingut või otsust ei saa teha ühise toimingu või otsuse tegemise pädevusega ametiisiku vahetu juht või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isik või organ või ametiisiku asendamine on võimatu, peab ametiisik käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud asjaolust viivitamata teavitama teisi ühise toimingu või otsuse tegemise ülesandega isikuid. Ühise toimingu või otsuse tegemiseks vajalik kvoorum on selle võrra väiksem, kui seadus ei näe ette muud taandamise korda.

Toimingupiiranguid ei kohaldata:

- õiguse **üldakti** (sh eelarve) vastuvõtmisel ja selle vastuvõtmises või ettevalmistamises osalemisel.
 - **hädaseisundis**, samuti edasilükkamatu toimingu korral, kui on suurema kahju tekkimise oht;
 - kui **rutiinse** otsuse või toimingu tegemisel korruptsioonioht puudub, sealhulgas kui ametiisik teeb käsutustehingu või toimingu, omamata võimalust määrata selle asjaolusid;
 - organisatsioonide **valimiste** korral.
-
- Kui ametiisiku **asendamine ei ole võimalik** asendajale esitatavatele nõuetele vastava isiku puudumise tõttu;
 - toimingute või otsuste puhul, millega **asutus tagab oma töö korraldamise**, välja arvatud teenistusala otsused;
 - valla- või linnaasutuses, kui **kohaliku omavalitsuse üksuse eripära** arvestades oleks toimingupiirangu kohaldamine avaliku huvi seisukohast ebamõistlik;
 - Neil juhtudel avaldatakse viivitamata ja alaliselt teade veebilehel.

Küsimused:

...?

Täna tähelepanu eest!